

Innst. 445 L

(2012–2013)

Innstilling til Stortinget fra justiskomiteen

Prop. 147 L (2012–2013)

Innstilling fra justiskomiteen om endringer i straffeprosessloven mv. (behandling av beskyttelse av informasjon)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Proposisjonen følger opp deler av Metodekontrollutvalgets utredning NOU 2009:15 Skjult informasjon – åpen kontroll, og deler av høringsnotat 12. juli 2012 om kriminalisering av forberedelseshandlinger til terror og utvidet adgang til tvangsmiddelbruk. Metodekontrollutvalgets utredning har to overordnede temaer: politiets bruk av skjulte tvangsmidler og behandling og beskyttelse av informasjon i straffesaker. Denne proposisjonen inneholder lovforslag knyttet til sistnevnte tema.

Proposisjonen inneholder forslag om utvidet adgang til å nekte innsyn i straffesaksdokumenter for å styrke vernet om kilder og informanter. Politiet og påtalemyndigheten har et stort praktisk behov for å avklare enkelte spørsmål knyttet til innsyn, og dette er et felt hvor regelendringer etterspørres av etatene. Også Stortinget har gitt klare signaler om at det er behov for ytterligere utredning av innsynsreglene, jf. Innst. O. nr. 13 (2007–2008) om lov om endringer i straffeprosessloven (avgrensa dokumentinnsyn og provføring).

1.2 Innsyn i straffesaker

Under etterforskningen reguleres retten til innsyn av straffeprosessloven §§ 242 og 242 a, og fra tiltale er tatt ut av §§ 264 og 267 (tiltalt uten forsvarer), jf.

§ 327. Regler om retten til dokumentinnsyn etter at saken er avsluttet fremgår av § 28 og av påtaleinstruksen kapittel 4. Grunnen til at reglene er ulike alt etter hvilket stadium i straffesaken en befinner seg på, skyldes at retten til dokumentinnsyn står sterkere etter hvert som tiden går og saker beveger seg opp på et nytt trinn. De hensyn som kan grunngi unntak fra innsyn under etterforskningen, gjør seg ikke (like sterkt) gjeldende når etterforskningen er avsluttet. På tiltalestadiet står tiltaltes rett til kontradiksjon svært sentralt.

Gjenstand for innsyn er «sakens dokumenter». Når et dokument er å regne som ett av «sakens dokumenter», vil den mistenkte og forsvareren ha rett til innsyn, forutsatt at det ikke finnes særskilt hjemmel for unntak. Unntakene fra innsynsretten avhenger av på hvilket trinn saken befinner seg.

Muligheten til å bekjempe alvorlig kriminalitet blir svekket om personer som sitter på opplysninger om straffbare forhold ikke tør å stå frem. Det er nødvendig å verne informanter, og skjerme andre sider ved etterforskningen som ikke blir brukt som bevis for skyld- eller straffespørsmålet i retten. Dette danner i sin tid grunnlaget for innføringen av straffeprosessloven § 242 a ved lov 9. mai 2003 nr. 30. Bestemmelsen har virket i noen år, og erfaringene viser at den ikke har vært like effektiv som ønsket.

Departementet fremmer derfor forslag til en rekke endringer i straffeprosessloven som blant annet skal bidra til styrket vern av kilder og informanter. Samtidig er det viktig at endringene ikke går på bekostning av mistenktes rett til en rettferdig rettergang. Retten til dokumentinnsyn bør være så vid som mulig. En uavgrenset rett til innsyn ville likevel utgjøre en hindring for effektiv nedkjempelse av kriminaliteten og kunne svekke tilliten til rettssystemet. De ulike rettspolitiske hensynene som ligger til grunn for forslagene er nærmere omtalt i proposisjonen.

I motsetning til Metodekontrollutvalget går departementet inn for å opprettholde gjeldende saksdokumentbegrep. Det betyr at de opplysningene påtalemyndigheten kan holde utenfor sakens dokumenter etter gjeldende rett, fortsatt kan holdes utenfor.

Departementet foreslår å presisere påtalemyndighetens objektivitetsplikt i en egen bestemmelse i straffeprosessloven, jf. lovforslaget § 55 nytt tredje ledd. Noen tilsvarende bestemmelse er ikke foreslått av utvalget. Forslaget er en lovfesting av den generelle objektivitetsplikten som følger av god påtaleskikk og som man finner spredte utslag av i loven. Formålet med forslaget er å gjøre påtalemyndigheten ytterligere bevisst sin plikt til å opptre objektivt på alle stadier av saken, ikke minst i vurderingen av hvilke opplysninger som tas inn i sakens dokumenter.

Departementet går også inn for å lovfeste et unntak fra innsynsretten i opplysninger som påtalemyndigheten ikke vil påberope som bevis i saken, når det om innsyn gis, kan være fare for at identiteten til en person som har gitt opplysninger til politiet blir avslørt. Det er en forutsetning at unntaket fra innsyn er strengt nødvendig og ikke medfører vesentlige betenkeligheter av hensyn til mistenktes forsvar. Forslaget er ment å gi informanter og kilder et styrket vern og er langt på vei sammenfallende med realiteten i utvalgets forslag, selv om unntaket er utformet noe annerledes. I dag kan § 242 a bare benyttes i saker som gjelder straffbare handlinger av en viss alvorlighet. Departementet foreslår å oppheve strafferammekravet. Etter departementets syn vil endringene som foreslås gi politiet og påtalemyndigheten en betydelig videre adgang enn i dag til å holde kilder og informanternes identitet utenfor innsyn.

Mistenkte og hans forsvarer skal etter dagens regler få varsel om at det er truffet en kjennelse om innsynsnekt etter § 242 a. Departementet foreslår å oppheve varslingsplikten. I forlengelsen av dette overlates til den særskilte advokaten å begjære omgjøring. Av hensyn til sammenhengen i regelverket og for å rendyrke det særskilte sporet for innsynsaken, mener departementet at spørsmålet om omgjøring under hovedforhandlingen av kjennelser etter § 242 a bør avgjøres av en særskilt dommer og ikke av den dømmende rett, og foreslår at dette klargjøres i loven.

Lovens klare utgangspunkt er, og skal etter forslaget fortsatt være, at forsvarer på tiltalestadiet skal få oversendt sakens dokumenter. Det foreslås imidlertid en regel om at dokumenter kan gjøres tilgjengelig for forsvareren på annen forsvarlig og hensiktsmessig måte dersom sterke hensyn taler mot å oversende dem. Dette er ment å være en snever unntaksregel, og tar først og fremst sikte på materiale fra

skjult tvangsmiddelbruk der personvernet til tredjemenn er særlig utsatt.

Departementet slutter seg til utvalgets forslag om å innta en bestemmelse i § 242 som gjør det klart at forsvarer kan få innsyn selv om mistenkte nektes det, mot at han bevarer taushet om opplysningene. For opplysninger som er unntatt etter § 242 a, går departementet imidlertid inn for at forsvarer og mistenkte skal identifiseres med hensyn til spørsmålet om innsyn. Det betyr at forsvareren ikke kan gis innsyn dersom mistenkte nektes det. Forslaget er avledet av forslaget om å oppheve varslingsplikten og å rendyrke sporet med særskilt dommer og særskilt advokat i innsynssaken.

Departementet foreslår at muligheten til å gjøre unntak fra innsyn i opplysninger om eller fra skjulte tvangsmidler av hensyn til etterforskningen av andre saker, skal gjelde materiale fra all skjult tvangsmiddelbruk, og ikke bare fra kommunikasjonskontroll som i dag. Dette er i tråd med utvalgets forslag.

Mistenkte skal etter forslaget ha rett til innsyn i dokumenter i andre saker i den utstrekning de er av betydning for avgjørelsen av skyld- eller straffespørsmålet i mistenktes sak.

1.3 Overskuddsinformasjon

Departementet foreslår en utvidet adgang til å bruke som bevis opplysninger fra kommunikasjonskontroll og romavlytting om andre straffbare forhold enn dem etterforskingsskrittet var ment å avdekke – såkalt «overskuddsinformasjon». Ved kommunikasjonskontroll og romavlytting kan overskuddsinformasjon i dag bare brukes som bevis for straffbare forhold som kan begrunne den form for metodebruk som opplysningene stammer fra. Departementet finner at et forbud mot bruk av overskuddsinformasjon som bevis for straffbare forhold som ikke i seg selv kunne ha begrunnet den aktuelle metodebruken, harmonerer dårlig med politiets generelle plikt til å forebygge og oppklare straffbare handlinger, og foreslår at slik overskuddsinformasjon skal kunne brukes som bevis såfremt det «etter sakens art og forholdene ellers ikke vil være et uforholdsmessig inngrep» og «oppklaring av saken uten bruk av overskuddsinformasjonen i vesentlig grad vil bli vanskeliggjort».

Departementet foreslår også at beslutninger om å reise tiltale eller begjære pådømmelse etter reglene om tilståelsesdom på bakgrunn av overskuddsinformasjon som ikke i seg selv kunne ha begrunnet den aktuelle metodebruken, skal fattes av statsadvokaten. Dette vil bidra til kvalitetssikring og til å avverge eventuelt misbruk av metodene.

Videre går departementet inn for at det skal gå frem av bevisoppgaven hvilke bevis som stammer fra overskuddsinformasjon, og at det skal være vedlagt en begrunnelse for hvorfor påtalemyndigheten mener

vilkårene for å føre overskuddsinformasjonen er oppfylt. Av hensyn til tredjeperson foreslås det endringer i domstolloven slik at muntlige forhandlinger om å avskjære overskuddsinformasjon som bevis, holdes for lukkede dører og med pålegg om taushetsplikt.

1.4 Oppbevaring og sletting av materiale innhentet ved skjult tvangsmiddelbruk

Departementet foreslår å utvide anvendelsesområdet for reglene om sletting av materiale som er innhentet ved skjult tvangsmiddelbruk. I dag gjelder reglene bare for materiale som er innhentet ved kommunikasjonskontroll eller romavlytting. Etter departementets syn tilsier personvern hensyn at de samme regler bør gjelde så langt de passer for materiale som er innhentet ved andre typer skjulte tvangsmidler, slik som skjult kameraovervåkning eller teknisk sporing.

Departementet foreslår at materiale som ikke har vært ført som bevis under hovedforhandling, skal slettes eller sperres når saken er avgjort ved rettskraftig dom. Bakgrunnen for dette er hensynet til personvernet til dem som rammes av tvangsmiddelbruken, herunder også utenforstående tredjepersoner. De deler av det innhentede materialet som åpenbart er uten betydning for saken, bør etter departementets mening slettes. Annet materiale skal etter forslaget ikke slettes, men i stedet sperres, slik at videre behandling begrenses til visse nærmere angitte formål. Det er særlig muligheten for senere gjenåpning, hvor også materiale som ikke opprinnelig ble påberopt som bevis kan være av betydning, som begrunner en slik ordning. Sperring foreslås innført etter mønster av politiregisterloven.

Sletting og sperring skal etter forslaget gjennomføres når saken er endelig avgjort ved rettskraftig dom. Dette innebærer en justering av dagens regler, som bestemmer at sletting skal skje «snarest mulig». En slik justering er etter departementets syn nødvendig i lys av nyere rettspraksis, samt for å ivareta hensynet til siktedes rett til innsyn i etterforskningsmaterialet.

Dersom en sak hvor det er iverksatt skjult tvangsmiddelbruk ender med henleggelse, foreslår departementet at alt materiale som er innhentet ved slike tvangsmidler, som hovedregel skal slettes. Sletting skal etter forslaget gjennomføres når fristen for å påklage henleggelsesbeslutningen er utløpt og en eventuell klage er endelig avgjort. Det antas imidlertid at en absolutt regel om sletting vil kunne gi uheldige konsekvenser. Departementet foreslår derfor at sletting skal kunne unnlates, dersom det er grunn til å regne med at siktede vil kreve erstatning i anledning av forfølgning eller at materialet kan få vesentlig betydning for senere etterforskning eller forebygging av en straffbar handling.

Departementet går inn for å videreføre regelen i straffeprosessloven § 216 g bokstav b, om at opplysninger som omfattes av regler om vitneforbud eller vitnefritak skal slettes så snart som mulig. Regelen er som utgangspunkt ikke til hinder for at politiet gjennomgår innhentet materiale, for å avgjøre om dette skal slettes. Sletting skal etter forslaget gjennomføres umiddelbart etter at det er brakt på det rene at materialet inneholder vernede opplysninger.

1.5 Anonym vitneførsel

Departementet foreslår en rekke lovendringer for å styrke vernet av kilder og informanter.

Departementet går inn for at det gis adgang til anonym vitneførsel ved krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord. Departementet har i likhet med utvalget ikke funnet grunn til å utvide adgangen til anonym vitneførsel til andre sakstyper.

Departementet mener at en beslutning om anonym vitneførsel må kunne omgjøres dersom vilkårene etter § 130 a ikke er oppfylt, slik at vitnet ikke kan forklare seg anonymt. Regelen om anonym vitneførsel må samtidig utformes slik at den gir mulige vitner forutsigbarhet og trygghet for at de vil få beskyttelse i form av anonymitet dersom de står frem. Departementet foreslår derfor at det fremgår uttrykkelig av straffeprosessloven § 130 a at et vitne ikke kan føres under full identitet dersom det først er besluttet anonym vitneførsel, med mindre det samtykker.

Departementet mener at det er behov for å begrense kretsen av personer som får kjennskap til vitnets identitet. Det er svært uheldig dersom påtalemyndigheten velger å frafalle vitner, for eksempel polititjenestemenn som jobber «undercover», fordi risikoen for at vitnets identitet skal bli kjent, med de konsekvenser det kan få, oppleves å være for høy. Departementet foreslår at opplysninger om vitnets identitet ikke i alle tilfeller må gjøres kjent for lagrettemedlemmer og lekdommere. Videre foreslås det at det skal være adgang til å begrense forsvarerens og bistandsadvokatens mulighet for å gjøre seg kjent med vitnets identitet. Etter departementets syn bør fagdommerne og aktor kjenne vitnets identitet.

Departementet vil også foreslå en ordning med særskilt oppnevnt advokat ved begjæring om anonym vitneførsel, dersom det begjæres at forsvarer ikke skal kjenne identiteten til vitnet.

Dersom påtalemyndigheten har begjært at det skal gjøres unntak fra regelen i § 130 a om at lekdommere, lagretten, forsvarer og bistandsadvokat skal opplyses om vitnets identitet, vil det kunne være behov for å beslutte at disse forlater rettsmøtet under behandlingen av begjæringen om anonym vitneførsel. Departementet mener imidlertid at det vil være betenkelig om forsvarer utelukkes helt fra behandlin-

gen av en begjæring om anonym vitneførsel. Forsvarer bør blant annet gis anledning til å reise innsigelser mot at det besluttes anonym vitneførsel. For å sikre at forsvarer gis slik mulighet, foreslås det derfor at beslutning om å be de nevnte aktørene om å forlate rettsalen, bare kan tas i den utstrekning det er nødvendig for å forhindre at vitnets identitet blir kjent.

1.6 Pressens rett til kildevern

Departementet foreslår lovendringer for å styrke vernet av pressens anonyme kilder. Etter departementets oppfatning er en slik styrking ønskelig for å sikre ivaretagelse av forpliktelsene etter EMK artikkel 10. Departementets forslag innebærer at det innføres et krav om særlige grunner i henholdsvis straffeprosessloven §§ 216 c annet ledd og 216 m fjerde ledd for å tillate henholdsvis kommunikasjonskontroll overfor redaktører eller journalister og romavlytting av redaksjonslokaler eller tilsvarende.

1.7 Advokaters taushetsplikt i straffesaker

Departementet foreslår at det lovfestes en generell regel om taushetsplikt for advokater om informasjon de mottar i forbindelse med straffesaker. Forslaget er en kodifisering av hva som i dag følger av de advokatetiske regler, og vil bringe advokaters lovbestemte taushetsplikt på linje med det som gjelder for andre profesjonelle aktører i straffesakssystemet. Etter departementets forslag vil regelen gjelde for både forsvarere og bistandsadvokater.

Det er sentralt at en regel om taushetsplikt ikke kommer i veien for advokatens mulighet til å utføre sitt oppdrag på en tilfredsstillende måte. Departementet finner derfor at taushetsplikten må begrenses, slik at den ikke er til hinder for at opplysningene brukes i den utstrekning det er nødvendig for å ivareta klientens tarv i saken.

1.8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det foreligger ikke detaljerte data for medgåtte ressurser knyttet til eksisterende lovgivning om behandling av informasjon i straffesaker. Det er derfor vanskelig å tallfeste merkostnadene ved lovendringer. Generelt vil en bedret evne til effektiv kriminalitetsbekjempelse kunne lede til flere behandlede straffesaker og derved økte kostnader. Men den preventive effekt som følger av at irettføring av straffbare forhold finner sted, vil også kunne lede til færre straffbare handlinger på sikt.

Departementet legger til grunn at endringene kan gjennomføres innenfor gjeldende budsjettammer.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, Tore Hagebakken, Sigvald Oppebøen Hansen, Anna Ljunggren og Tove-Lise Torve, fra Fremskrittspartiet, Hans Frode Kieland Asmyhr, Ulf Leirstein, Åse Michaelsen og lederen Per Sandberg, fra Høyre, André Oktay Dahl og Anders B. Werp, fra Sosialistisk Venstreparti, Akhtar Chaudhry, og fra Senterpartiet, Jenny Klinge, viser til Prop. 147 L (2012–2013) som følger opp deler av metodekontrollutvalgets utredning NOU 2009:15 Skjult informasjon – åpen kontroll, og deler av høringsnotat 12. juli 2012 om kriminalisering av forberedelseshandlinger til terror og utvidet adgang til tvangsmiddelbruk, samt Innst. 300 S (2010–2011) hvor behovet for å gjøre endringer i regelverket knyttet til retten til innsyn ble understreket.

Komiteen mener det er nødvendig å endre reglene for når man kan nekte innsyn for å beskytte informanter og kilder, og ønsker derfor forslaget om endring av straffeloven § 242 a velkommen. Komiteen mener endringen av den nevnte bestemmelsen vil føre til en betydelig utvidet adgang til å nekte innsyn når innsyn vil kunne lede til at en person som har gitt opplysninger til politiet blir avslørt og identitet dermed blir kjent.

Komiteen viser til at proposisjonen inneholder forslag om utvidet adgang til å nekte innsyn i straffesaksdokumenter for å styrke vernet om kilder og informanter. Komiteen merker seg at departementet går inn for å opprettholde gjeldende saksdokumentbegrep, og slutter seg til denne vurderingen. Komiteen viser for øvrig til drøftelsene departementet har gjort om hva som skal komme inn under «sakens dokumenter» i proposisjonens punkt 4.4.4.

Komiteen viser videre til at det i proposisjonen foreslås en utvidet adgang til å bruke som bevis opplysninger fra kommunikasjonskontroll og romavlytting om andre straffbare forhold enn dem etterforskingsskrittet var ment å avdekke – såkalt «overskuddsinformasjon». Komiteen er enig med departementet i at et forbud mot bruk av overskuddsinformasjon som bevis for straffbare forhold som ikke i seg selv kunne ha begrunnet den aktuelle metodebruken, harmonerer dårlig med politiets generelle plikt til å forebygge og oppklare straffbare handlinger. Komiteen mener derfor at slik overskuddsinformasjon skal kunne brukes som bevis såfremt det «etter sakens art og forholdene ellers ikke vil være et uforholdsmessig inngrep» og «oppklaring av saken uten bruk av overskuddsinformasjonen i vesentlig grad vil bli vanskeliggjort». Komiteen viser til at også Riksadvokaten og Kripos uttalte at de var av

samme oppfatning under høringen i komiteen 21. mai 2013. Komiteen slutter seg for øvrig til departementets forslag om bruk av overskuddsinformasjon i proposisjonen.

Komiteen viser til at Kripes på høring kom med flere konkrete innspill til komiteen om hvordan forsvarers og mistenktes rett til innsyn skal gjennomføres i tilfeller hvor aktuell saksinformasjon er av særlig personsensitiv karakter.

Komiteen viser i denne sammenheng til forslaget om tilgjengeliggjøring på etterforskningsstadiet. Komiteen viser til at gjennomføringen av mistenktes og forsvarers rett til dokumentinnsyn på etterforskningsstadiet i dag er regulert i påtaleinstruksen kap. 16. Komiteen mener derfor det vil gi best sammenheng i regelverket om en eventuell bestemmelse om tilgjengeliggjøring som tilsvarer/ligner den i § 264, vurderes inntatt i påtaleinstruksen § 16-2. Komiteen anmoder derfor departementet om å vurdere en endring i påtaleinstruksen, jf. § 242 siste ledd, i forbindelse med at departementet også skal foreta andre endringer i påtaleinstruksen i forbindelse med oppfølging av forslagene i Prop. 147 L (2012–2013).

Komiteen viser videre til at Kripes foreslår at regjeringen gjør tillegg i påtaleinstruksen §§ 16-2 og 25-5. Dette for å klargjøre at det kan settes som vilkår ved utlevering at materiale skal tilbakeleveres når forsvarers oppdrag er avsluttet/saken er avgjort ved rettskraftig dom, dersom sterke hensyn tilsier det. Komiteen ber departementet vurdere en slik endring av påtaleinstruksen i forbindelse med at departementet også skal foreta andre endringer i påtaleinstruksen i forbindelse med oppfølging av forslagene i Prop. 147 L (2012–2013).

Komiteen er positiv til endringsforslagene fra departementet om anonym vitneførsel, som komiteen mener vil bidra til å styrke vernet av kilder og informanter. Komiteen viser til at departementet går inn for at det gis adgang til anonym vitneførsel ved krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord. Komiteen mener det også bør gis adgang til anonym vitneførsel i saker som gjelder menneskehandel. Dersom det ikke gis adgang til anonym vitneførsel i menneskehandelssaker, vil fornærmede kunne være tilbakeholden med å samarbeide med politiet, på grunn av mulige trusler mot dem eller deres familie. Anonym vitneførsel i denne typen saker vil også kunne ha betydning for innsynsretten under etterforskningen, da det i § 242 gjøres unntak fra innsyn dersom det er begjært anonym vitneførsel, jf. § 130 a. Komiteen foreslår på denne bakgrunn at det i straffeprosessloven § 130 a første ledd tas med at bestemmelsen også gjelder overtredelse av straffeloven § 224.

Komiteen har som følge av behandlingen av Prop. 114 L (2012–2013) foretatt enkelte rent lovtekniske tilpasninger i lovvedtaket, jf. straffeprosessloven §§ 28, 55 og 242.

Komiteen slutter seg for øvrig til forslagene i proposisjonen.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i straffeprosessloven mv.
(behandling og beskyttelse av informasjon)

I

I lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker gjøres følgende endringer:

§ 28 fjerde ledd skal lyde:

Utskrift skal nektes når det av hensyn til rikets sikkerhet eller forhold til fremmed stat ville være tenkelig å gi utskrift, eller når det er grunn til å frykte at utskriften vil bli nyttet på urettmessig vis. Overfor andre enn partene gjelder det samme når retten har gitt pålegg om hemmelighold. Utskrift kan nektes på de vilkår som er fastsatt i § 242 a første ledd. Reglene i § 242 a annet til sjette ledd gjelder tilsvarende så langt de passer. Retten kan ikke gi utskrift av dokumenter som inneholder opplysninger som *kan føre til at identiteten til vitner som har forklart seg anonymt, jf. § 130 a eller § 234 a, blir kjent, eller som inneholder opplysninger som tidligere er unntatt fra innsyn etter reglene i § 242 a, § 264 sjette ledd eller § 267 første ledd tredje punktum, jf. § 264 sjette ledd*. Retten kan heller ikke gi utskrift av dokumenter som inneholder opplysninger som påtalemyndigheten tidligere har begjært unntatt fra innsyn etter disse bestemmelsene, dersom påtalemyndigheten har innstilt forfølgningen etter § 72 første ledd annet punktum annet alternativ fordi den ikke fikk medhold i begjæringen.

§ 52 tredje ledd skal lyde:

Er det besluttet anonym vitneførsel, jf. § 130 a eller § 234 a, skal den siktede opplyses om dette. For øvrig skal han ikke gjøres kjent med innholdet i kjennelsen. Kjennelsen skal i stedet meddeles forsvareren, hvis ikke forsvareren har motsatt seg å få opplysninger om vitnets identitet, og *advokat oppnevnt etter § 100 a. Opplysninger i kjennelsen som det er besluttet at forsvareren ikke skal opplyses om, jf. § 130 a annet ledd fjerde punktum, skal ikke meddeles for-*

svareren. Forsvareren kan anke avgjørelsen på den siktedes vegne. Kjennelsen skal oppbevares på en strengt betryggende måte i samsvar med forskrift som Kongen gir.

§ 55 nytt fjerde ledd skal lyde:

Påtalemyndighetens tjenestemenn skal opptre objektivt i hele sin virksomhet, herunder på etterforskningsstadiet, når det treffes påtalevedtak og ved irettesføring av saken.

§ 100 a første ledd nytt fjerde punktum skal lyde:

Retten skal på samme måte oppnevne offentlig advokat for den mistenkte dersom det er begjært at forsvarer ikke skal opplyses om vitnets navn eller gis andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent, jf. § 130 a tredje ledd fjerde punktum.

Ny § 106 a skal lyde:

Forsvareren eller andre som utfører tjeneste eller arbeid for forsvareren eller et advokatkontor denne er tilknyttet, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i straffesaker får vite om:

- 1) *noens personlige forhold, eller*
- 2) *tekniske innretninger og framgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.*

Taushetsplikten er ikke til hinder for at opplysningene brukes i den utstrekning det er nødvendig for å ivareta klientens tarv i saken.

Overtredelse av taushetsplikten etter første ledd kan straffes etter straffeloven § 121.

I kapittel 9 a skal ny § 107 i lyde:

Bistandsadvokaten eller andre som utfører tjeneste eller arbeid for bistandsadvokaten eller et advokatkontor denne er tilknyttet, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i straffesaker får vite om:

- 1) *noens personlige forhold, eller*
- 2) *tekniske innretninger og framgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.*

Taushetsplikten er ikke til hinder for at opplysningene brukes i den utstrekning det er nødvendig for å ivareta klientens tarv i saken.

Overtredelse av taushetsplikten etter første ledd kan straffes etter straffeloven § 121.

§ 127 annet ledd nytt tredje punktum skal lyde:

Tilsvarende kan påtalemyndigheten bekrefte med forsikring at et vitne ikke kan gi forklaring eller svare på et spørsmål.

§ 130 a skal lyde:

I saker om overtredelse av straffeloven §§ 132 a, 147 a, 151 a, 162 annet eller tredje ledd, 192, 224, 229 tredje straffalternativ, 231, 233, 266, 268 jf. § 267, § 317 jf. § 162 annet eller tredje ledd eller § 317 jf. § 268 jf. § 267 eller ved overtredelser som nevnt i alkoholloven § 10-1 tredje ledd – eller forsøk på slik forbrytelse – eller ved overtredelse av lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff §§ 101 til 107 – eller forsøk på eller medvirkning til slik forbrytelse – eller ved forbund om eller tilskynding til eller overordnede ansvar for slik forbrytelse, jf. §§ 108 til 109 – kan retten etter begjæring fra statsadvokaten ved kjennelse bestemme anonym vitneførsel når det om vitnets identitet blir kjent, kan være fare

- a) *for en alvorlig forbrytelse som krenker livet, helsen eller friheten til vitnet eller til noen vitnet står i et slikt forhold til som nevnt i § 122, eller*
- b) *for at muligheten for et vitne til å delta skjult i etterforskningen av andre saker av den art som er nevnt foran, blir vesentlig vanskeliggjort.*

Anonym vitneførsel kan beslattes bare dersom det er strengt nødvendig og det ikke medfører vesentlige betenkeligheter av hensyn til den siktedes svar.

Anonym vitneførsel kan gå ut på ett eller flere av følgende tiltak:

- a) *at vitnets navn ikke opplyses,*
- b) *at det ikke gis andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent, eller*
- c) *at det settes i verk fysiske eller tekniske tiltak for å holde vitnets identitet hemmelig.*

Dommere, lagrettemedlemmer, aktor, forsvarer eller advokat oppnevnt etter § 100 a og bistandsadvokat skal opplyses om vitnets navn og gjøres kjent med andre forhold som er av betydning for saken. Opplysningene skal likevel ikke gis til forsvareren dersom han motsetter seg det. Dersom det foreligger et særlig behov for å begrense kretsen av personer som kjenner vitnets identitet, kan retten etter begjæring fra statsadvokaten bestemme at lekdommere, lagrettemedlemmer, bistandsadvokat eller forsvarer ikke skal opplyses om vitnets navn eller gis andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent.

De som får opplysninger etter tredje ledd, plikter å bevare taushet om alle opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Avslår retten begjæringen om anonym vitneførsel, faller taushetsplikten bare bort når det er klart at påtalemyndigheten likevel vil føre vitnet under full identitet, jf. § 130. Polititjenestemenn som kjenner vitnets identitet, har tilsvarende taushetsplikt.

En avgjørelse under saksforberedelsen av om anonym vitneførsel skal tillates, treffes i lagmannsretten av tre fagdommere. I tingretten tar rettens leder

avgjørelsen. *Har statsadvokaten begjært at lekdommerne ikke skal opplyses om vitnets navn eller gis andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent, treffes også avgjørelse under hovedforhandling av fagdommerne alene.*

En kjennelse som tillater anonym vitneførsel, skal angi det saksforholdet som retten har funnet bevis som grunnlag for avgjørelsen. Retten skal også opplyse de grunner den har lagt vekt på ved avgjørelsen av om vilkårene i bestemmelsen her er oppfylt.

Retten kan beslutte at en person som nevnt i tredje ledd annet punktum skal forlate rettssalen under behandling av en begjæring om anonym vitneførsel, dersom statsadvokaten har begjært at vedkommende ikke skal opplyses om vitnets navn eller gis andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Dette gjelder likevel bare i den utstrekning det er nødvendig for å forhindre at vitnets identitet blir kjent. Ved behandling av begjæring om anonym vitneførsel under saksforberedelsen gjelder § 284 første ledd annet punktum tilsvarende.

Dersom en kjennelse som tillater anonym vitneførsel omgjøres, kan vitnet ikke føres under full identitet, jf. § 130, med mindre vitnet samtykker til det.

§ 202 a nytt fjerde ledd skal lyde:

Reglene om sletting og sperring i § 216 g med tilhørende forskrifter gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 202 c nytt syvende ledd skal lyde:

Reglene om sletting og sperring i § 216 g med tilhørende forskrifter gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 216 c annet ledd skal lyde:

Dersom den telefon den mistenkte antas å ville bruke er tilgjengelig for et større antall personer, kan tillatelse til kommunikasjonskontroll bare gis når det foreligger særlige grunner. Det samme gjelder ved kontroll av telefon som tilhører advokat, lege, prest eller andre som erfaringsmessig fører samtaler av svært fortrolig art over telefon eller redaktør eller journalist, såfremt vedkommende ikke selv er mistenkt i saken. Første og annet punktum gjelder tilsvarende for andre kommunikasjonsanlegg.

§ 216 g skal lyde:

Opptak, kopier, notater eller annen gjengivelse fra kommunikasjonskontrollen som ikke er fremlagt som bevis i saken, skal slettes når saken er avgjort ved rettskraftig dom dersom de åpenbart er uten betydning for saken, og ellers sperres. Med sperring menes markering av materiale i den hensikt å begrense den fremtidige behandlingen av dette.

Dersom saken henlegges, skal materiale fra kommunikasjonskontrollen slettes etter at klagefristen i § 59 a er utløpt. Klages det over henleggelsesbeslutningen, skal sletting utsettes til etter at klagen er endelig avgjort. Påtalemyndigheten kan likevel beslutte at materialet i stedet skal sperres, dersom det er grunn til å regne med at siktede vil kreve erstatning i anledning av forfølgning eller at materialet kan få vesentlig betydning for senere etterforskning eller forebygging av en straffbar handling.

Opplysninger fra kommunikasjonskontrollen som retten etter §§ 117 til 120 er avskåret fra å motta forklaring om, og opplysninger fra personer som etter §§ 122 er fritatt fra forklaringsplikt, skal slettes så snart som mulig etter at det er fastslått at materialet omfatter slike opplysninger. Dette gjelder likevel ikke dersom vedkommende kan mistenkes for en straffbar handling som opplysningene kan ha betydning for.

Kongen kan ved forskrift gi nærmere bestemmelser om sletting og sperring av materiale fra kommunikasjonskontroll.

§ 216 i første ledd tredje punktum skal lyde:

Taushetsplikten er ikke til hinder for at opplysningene brukes

- a) som ledd i etterforskningen av et straffbart forhold, herunder i avhør av de mistenkte,
- b) som bevis for det straffbare forholdet som begrunnet kontrollen,
- c) som bevis for et annet straffbart forhold som etter sin art kunne ha begrunnet den form for kommunikasjonskontroll som opplysningene stammer fra,
- d) som bevis for et annet straffbart forhold som etter sin art ikke kunne ha begrunnet den form for kommunikasjonskontroll som opplysningene stammer fra, såfremt slik bruk etter sakens art og forholdene ellers ikke vil være et uforholdsmessig inngrep, og oppklaring av forholdet uten bruk av opplysningene i vesentlig grad ville ha blitt vanskeliggjort. Er det andre forholdet påtalt som en overtrjedelse som kunne ha begrunnet den form for kommunikasjonskontroll som opplysningene stammer fra, eller belyser opplysningene også et straffbart forhold som etter sin art kunne ha begrunnet slik kontroll, kan opplysningene uansett brukes som bevis,
- e) for å forebygge at noen uskyldig blir straffet,
- f) for å avverge en straffbar handling som kan medføre frihetsstraff, eller
- g) for å gi opplysninger til kontrollutvalget.

§ 216 m fjerde ledd skal lyde:

Tillatelse til romavlytting kan bare gis for sted hvor det må antas at den mistenkte vil oppholde seg. Tillatelse til avlytting av offentlig sted eller annet

sted som er tilgjengelig for et større antall personer, kan bare gis når det foreligger særlige grunner. Det samme gjelder ved avlytting av sted hvor advokat, lege, prest eller andre erfaringsmessig fører samtaler av svært fortrolig art *eller av redaksjonslokale eller tilsvarende sted hvor redaktør eller journalist fører samtaler av yrkesmessig art*, såfremt vedkommende ikke selv er mistenkt i saken. Romavlytting må innrettes slik at den i minst mulig grad fanger opp samtaler hvor den mistenkte ikke er part.

§ 242 skal lyde:

Mistenkte, hans forsvarer, fornærmede, etterlatte i lovbestemt rekkefølge og bistandsadvokaten skal på begjæring gis adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter såfremt det kan skje uten skade eller fare for etterforskingens øyemed eller for tredjemann. Innsyn i opptak, notater og andre dokumenter som inneholder opplysninger *om eller fra bruk av tvangsmidler som nevnt i §§ 200 a, 202 a, 202 b, 202 c, 202 e, 208 a, 210 a, 210 c, 216 a, 216 b, 216 m og 222 d* kan også nektes dersom innsyn kan skade etterforskingen av andre saker. Offentlig forsvarer kan ikke nektes adgang til dokumenter som fremlegges eller har vært fremlagt i rettsmøte, unntatt rettsmøte som holdes for å avsi kjennelse etter tredje ledd. Disse regler gjelder likevel ikke dokumenter som bør holdes hemmelig av hensyn til rikets sikkerhet eller forhold til fremmed stat.

Mistenktes forsvarer kan gis innsyn selv om mistenkte nektes innsyn etter første ledd. I så tilfelle plikter forsvareren å bevare taushet om opplysningene han får innsyn i.

Er det begjært anonym vitneførsel, jf. §§ 130 a eller 234 a, kan mistenkte eller fornærmede ikke få innsyn i opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Avslår retten begjæringen, gjelder reglene i første ledd likevel bare dersom påtalemyndigheten fører vitnet under full identitet, jf. § 130. Forsvareren kan anke et avslag om innsyn etter første punktum på den siktedes vegne.

Blir adgang til dokumentene nektet, kan spørsmålet kreves avgjort ved kjennelse av retten.

Når det er flere mistenkte i en sak, gjelder retten for den enkelte mistenkte og hans forsvarer til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter, ikke dokumenter som bare gjelder andre mistenktes forhold.

Mistenkte har rett til å gjøre seg kjent med dokumenter fra andre saker i den utstrekning de er av betydning for avgjørelsen av skyld- eller straffespørsmålet i mistenktes sak.

Den som har fremmet et borgerlig krav i saken skal på begjæring gis adgang til å gjøre seg kjent med sakens dokumenter i den utstrekning det er nødvendig for at han skal kunne ivareta sine interesser i sa-

ken, og så fremt det kan skje uten skade eller fare for etterforskingens øyemed eller for tredjemann.

Kongen kan gi forskrifter om hvordan dokumentene skal gjøres tilgjengelig etter denne paragraf.

§ 242 a skal lyde:

Etter begjæring fra statsadvokaten *skal den særskilte dommeren*, jf. § 272 a, ved kjennelse beslutte at påtalemyndigheten kan nekte den mistenkte og forsvareren innsyn i opplysninger som påtalemyndigheten ikke vil påberope som bevis i saken, når det om innsyn gis, kan være fare for

- a) en alvorlig forbrytelse mot noens liv, helse eller frihet,
- b) at muligheten for en person til å delta skjult i etterforskningen av andre saker *blir* vesentlig vanskeliggjort,
- c) at muligheten for politiet til å forebygge eller etterforske *forbrytelser blir* vesentlig vanskeliggjort fordi informasjon om andre saker eller om politiets metodebruk blir *kjent*,
- d) at politiets samarbeid med et annet lands myndigheter blir vesentlig vanskeliggjort, *eller*
- e) *at identiteten til en person som har gitt opplysninger til politiet blir avslørt.*

Unntak fra dokumentinnsyn kan bare besluttes dersom det er strengt nødvendig og det ikke medfører vesentlige betenkeligheter av hensyn til den mistenktes forsvær.

Første ledd gjelder tilsvarende for opplysninger som er fremlagt for retten som grunnlag for avgjørelse om bruk av tvangsmidler som nevnt i §§ 200 a, 202 c, 202 e, 208 a, 210 a, 210 c, 216 a, 216 b, 216 m og 222 d.

Bestemmelsen i § 130 a sjettede ledd gjelder tilsvarende så langt den passer. Foreligger det rettskraftig kjennelse om at det skal gis innsyn i opplysninger som er begjært unntatt etter *paragrafen* her, kan påtalemyndigheten likevel nekte innsyn dersom den innstiller strafforfølgningen.

Retten kan ikke motta forklaring om innholdet i opplysninger som er unntatt fra innsyn etter denne paragrafen.

Retten kan bare omgjøre en kjennelse om å nekte innsyn etter paragrafen her, dersom det har kommet til nye opplysninger *som tilsier at vilkårene for å nekte innsyn ikke lenger er oppfylt*. Tredje ledd annet punktum gjelder tilsvarende. Rettens avgjørelse etter paragrafen her kan ikke brukes som ankegrunn.

Statsadvokatens begjæring etter første ledd og andre dokumenter knyttet til behandlingen av begjæringen inngår ikke i straffesaksdokumentene i den sak begjæringen knytter seg til, og skal ikke gjøres kjent for mistenkte og forsvareren. §§ 216 e annet ledd og 216 i første ledd første punktum gjelder til-

svarende. Kjennelsen skal meddeles den advokat som er særskilt oppnevnt etter § 100 a.

§ 248 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

Begjæringen skal uttrykkelig angi eventuelle opplysninger som nevnt i straffeprosessloven § 216 i første ledd tredje punktum bokstav d første punktum, jf. § 216 m sjette ledd, og begrunne hvorfor vilkårene for å føre disse som bevis anses oppfylt.

§ 262 første ledd skal lyde:

Når påtalemyndigheten har besluttet å reise tiltale, sender den retten kopi av tiltalebeslutningen med oppgave over de bevis den vil føre. Bevisoppgaven skal uttrykkelig angi eventuelle opplysninger som nevnt i straffeprosessloven § 216 i første ledd tredje punktum bokstav d første punktum, jf. § 216 m sjette ledd, og begrunne hvorfor vilkårene for å føre disse som bevis anses oppfylt. Dersom påtalemyndigheten mener at saken bør behandles med fagkyndige meddommere, skal den samtidig opplyse om dette. Retten leder kan om han finner behov for det, be om utlån av sakens dokumenter.

§ 262 fjerde ledd oppheves.

§ 264 skal lyde:

Samtidig med at tiltalebeslutningen går til forkyning for tiltalte, sender påtalemyndigheten kopi av tiltalebeslutningen og bevisoppgaven til forsvareren sammen med sakens dokumenter. Saksdokumentene kan sendes i kopi i stedet for i original. Er det sterke hensyn som taler mot å oversende saksdokumenter, kan de gjøres tilgjengelig for forsvareren på annen forsvarlig og hensiktsmessig måte.

Vil påtalemyndigheten begjære at et vitne forklarer seg anonymt, jf. §§ 130 a eller 234 a, skal det opplyses om dette i bevisoppgaven. Vitnets navn og andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent, skal ikke nevnes. Avslår retten en begjæring om anonym vitneførsel, skal vitnets navn opplyses snarest mulig etter at avgjørelsen er rettskraftig dersom påtalemyndigheten likevel vil føre vitnet under full identitet, jf. § 130.

Dokumenter som inneholder opplysninger som det er nektet innsyn i etter reglene i § 242 a, skal ikke oversendes til forsvareren, med mindre grunnen til at det ble nektet innsyn er bortfalt. Inneholder dokumentene også opplysninger som forsvareren har krav på innsyn i, skal disse opplysningene gjøres tilgjengelige for forsvareren på en hensiktsmessig måte.

Dokumenter som bør holdes hemmelig av hensyn til rikets sikkerhet eller forhold til fremmed stat, har tiltalte og hans forsvarer bare krav på å gjøre seg kjent med i den utstrekning og på den måte som retten finner påkrevd for tiltaltes forsvar. Når særlige

grunner taler for det, kan for øvrig påtalemyndigheten sette forbud mot at dokumentene blir lånt ut til tiltalte eller at de blir mangfoldiggjort.

Er det begjært anonym vitneførsel, jf. § 130 a eller § 234 a, kan den tiltalte ikke få innsyn i opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Avslår retten begjæringen, gjelder reglene i første og annet ledd bare dersom påtalemyndigheten likevel fører vitnet under full identitet, jf. § 130. Forsvareren kan anke et avslag om innsyn etter første punktum på den tiltaltes vegne.

Dokumentinnsyn kan også nektes på de vilkår som er fastsatt i § 242 a første ledd. Reglene i § 242 a annet til sjette ledd gjelder tilsvarende.

Er det flere tiltalte i en sak, har én forsvarer ikke rett til å få oversendt dokumenter som bare gjelder andre tiltaltes forhold.

Tiltalte har rett til å gjøre seg kjent med dokumenter fra andre saker i den utstrekning de er av betydning for avgjørelsen av skyld- eller straffespørsmålet i tiltaltes sak.

§ 267 første ledd tredje punktum skal lyde:

Reglene i § 242 femte ledd og § 264 annet, femte og sjette ledd gjelder tilsvarende.

§ 272 a annet ledd oppheves. Nåværende tredje ledd blir nytt annet ledd. Nytt annet ledd annet punktum skal lyde:

Den særskilte dommerens beslutning om ikke å omgjøre en kjennelse, kan ikke ankes.

§ 292 a skal lyde:

Etter begjæring fra aktor skal den særskilte dommeren, jf. § 272 a, ved kjennelse beslutte at et vitne ikke skal forklare seg om forhold som påtalemyndigheten ikke vil påberope som bevis i saken, når det om forklaring gis, kan være fare for

- a) en alvorlig forbrytelse mot noens liv, helse eller frihet,
- b) at muligheten for en person til å delta skjult i etterforskningen av andre saker blir vesentlig vanskeliggjort,
- c) at muligheten for politiet til å forebygge eller etterforske forbrytelser blir vesentlig vanskeliggjort fordi informasjon om andre saker eller om politiets metodebruk blir kjent,
- d) at politiets samarbeid med et annet lands myndigheter blir vesentlig vanskeliggjort, eller
- e) at identiteten til en person som har gitt opplysninger til politiet blir avslørt.

Bevisavskjæring kan bare besluttes dersom det er strengt nødvendig og det ikke medfører vesentlige betenkeligheter av hensyn til den siktedes forsvar.

Første ledd gjelder tilsvarende for vitneforklaring om forhold som kan røpe opplysninger som er

fremlagt for retten som grunnlag for avgjørelse om bruk av tvangsmidler som nevnt i §§ 200 a, 202 c, 202 e, 208 a, 210 a, 210 c, 216 a, 216 b, 216 m og 222 d.

Reglene i § 242 a tredje til sjette ledd gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 314 annet ledd annet punktum skal lyde:

§ 264 *annet ledd* gjelder tilsvarende.

II

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene gjøres følgende endringer:

§ 125 nytt tredje ledd skal lyde:

Muntlige forhandlinger om bevisavskjæring av opplysninger som nevnt i straffeprosessloven § 216 i første ledd tredje punktum bokstav d første punktum, jf. § 216 m sjette ledd, skal holdes for lukkede dører.

§ 128 nytt annet punktum skal lyde:

Ved muntlige forhandlinger om bevisavskjæring av opplysninger som nevnt i straffeprosessloven § 216 i første ledd tredje punktum bokstav d første punktum, jf. § 216 m sjette ledd, skal de tilstedeværende bevare taushet om det som fremkommer der, frem til det eventuelt avsies kjennelse som tillater opplysningene ført som bevis.

§ 130 nytt fjerde ledd skal lyde:

Kjennelse som forbyr bruk av opplysninger som nevnt i straffeprosessloven § 216 i første ledd tredje punktum bokstav d første punktum, jf. § 216 m sjette ledd, som bevis, kan bare gjengis offentlig i anonymisert form.

III

Ikrafttredelses- og overgangsregler

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelser til forskjellig tid.
2. Kongen kan gi nærmere overgangsregler.

Oslo, i justiskomiteen, den 6. juni 2013

Per Sandberg

leder

Jan Bøhler

ordfører

